

בדרך להסדר שלום במזרח התיכון: הצעה לחידוש קבוצות העבודה הרב־צדדיות

שלמה ברום וג'פרי כריסטיאנסן

מאז נאומו של נשיא ארצות הברית ברק אובמה בקהיר בחודש יולי 2009 הוא טרם רשם התקדמות חשובה כלשהי במזרח התיכון, אם בתחום היחסים עם סוריה, בתכנית הגרעין של איראן, ייצובה של עיראק, ואם בתהליך השלום הישראלי-פלסטיני. הפרויקט האחרון שלו – הבאתם של ראש הממשלה נתניהו ונשיא הרשות הפלסטינית מחמוד עבאס לקיום שיחות ישירות יעילות – רצוף מכשולים, ואפילו לאחר שהסכימו הצדדים לעבור לשלב הבא של המשא ומתן הישיר, סיכויי הצלחתן של השיחות אינם נראים טובים. אין זה ברור אם נתניהו, עם הקואליציה הימנית שלו, יכול לקדם את נושא הקמתה של מדינה פלסטינית, והחולשה של הממשלה הפלסטינית ולצדה הקרע הקיים בין פתח ובין תנועת חמאס מסבכים את הסיכוי להגיע לכל הסכם וגם את יישומו. בו בזמן המתח הגובר לנוכח תכנית הגרעין האיראנית וההתנגדות הן של חזבאללה והן של סוריה לפסיקה העתידה להינתן בקרוב על ידי בית המשפט המיוחד בעניין לבנון מוסיפים מתח לאזור, הנפיץ גם בימים כתיקונם. בסביבה מסובכת זו ההתקדמות בערוץ המדיני הישראלי-ערבי תלויה במידה רבה ביכולתו של הנשיא אובמה לעצב מבנה תומך ואמין, אשר יעודד את הצדדים ויסייע בידם לנוע לעבר השגתו של הסכם.

מטרתנו במאמר זה היא להציע את החידוש של קבוצות העבודה הרב־צדדיות בצורה אחרת, כחלק מן הגישה הכוללת לשלום במזרח התיכון. ההיגיון הבסיסי של תהליך מדריך היה שהשיחות הרב־צדדיות יסייעו בידי השיחות הדו־צדדיות להשיג את יעדיהן, שהיו החתימה על הסכמי שלום עם סוריה, עם לבנון ובאותם הימים גם עם ירדן והפלסטינים שהיו במשלחת אחת. בפועל הן לא מילאו את התפקיד

שלמה ברום הוא חוקר בכיר וראש תכנית המחקר יחסי ישראל – פלסטינים במכון למחקרי ביטחון לאומי; ג'פרי כריסטיאנסן הוא עוזר מחקר בתכנית המחקר יחסי ישראל – פלסטינים במכון למחקרי ביטחון לאומי.

הזה. המטרה היא הפעם לבנות אותן באופן ישיר יותר את המטרה הזאת. מימוש תפיסה זאת ידרוש מהנשיא אובמה מנהיגות מדינית ייחודית, אך באמצעות הרחבת היקף השיחות המתנהלות בעת הזו בין ישראלים לפלסטינים יוכל הנשיא אובמה להתחיל להניע תהליך שייתכן כי ישיג הישגים ראויים יותר מן המהלך שהחל במדריד בשנת 1991. התהליך המוצע כולל ארבעה מרכיבים. שני המרכיבים הראשונים הם אלה שנקבעו בוועידת מדריד אשר הצליחה לפתח גישה כוללת לניהול המשא ומתן הישראלי-פלסטיני שהייתה מורכבת ממסלול דו-צדדי וממסלול רב-צדדי. היו לתהליך מדריד כמה הישגים חשובים אבל הוא נתקע בשל הקיפאון בערוצי המשא ומתן הדו-צדדיים. התהליך המוצע במאמר זה כולל בנוסף לשני אלה עוד שני מרכיבים.

המרכיב הראשון מבין ארבעת המרכיבים הוא ה**דו-צדדי**; ההתמקדות מחודשת של השיחות הישראליות-פלסטיניות בהסכם הקבע, ופתיחתו מחדש של המשא ומתן הישראלי-סורי. המרכיב השני יוכל להיות יצירתה במקביל של תנועה הדרגתית לעבר מימוש פתרון שתי המדינות, על ידי שינוי המציאות בגדה המערבית הלכה למעשה באמצעות החתימה על הסכמי ביניים ישראלים-פלסטיניים. המרכיב השלישי הוא מטרייה אזורית המבוססת על קמת השלום הערבית, והרביעי יהיה חייב להתבטא במטרייה בינלאומית שתעניק תמיכה לתהליך בעודו קורם עור וגידים.

המשא ומתן הדו-צדדי

הצעד הראשון בתוך המרכיב הדו-צדדי – ההתמקדות המחודשת בניהול משא ומתן ישיר על סוגיות מעמד הקבע – חשוב משלוש סיבות. ראשית, משא ומתן אשר יתמקד בהשגתם של הסכמים חלקיים בלבד עלול לגרום לפלסטינים לחשוד כי ישראל מנסה לשמר את הסטאטוס קוו תוך כדי הימנעות מיישום פתרון שתי מדינות שיהיה מקובל עליהם. שנית, ישראלים עלולים להיות מודאגים מביצוע ויתורים בשטח מבלי שיקבלו את סיומו של הסכסוך בתמורה וגם ויתורים של הפלסטינים בסוגיות מרכזיות בעבורם, כגון פתרון לבעיית הפליטים. שלישית, תהליך שיתמקד רק בהסכמים חלקיים עלול להסתכן בהריסת האמון, במקום שיתמקד בטיפוחו, אם יימנעו הצדדים מעמידה בהתחייבויותיהם, כפי שאירע עם תהליך אוסלו.

הסכמים חלקיים בדרך להסכם הקבע

כדי שההסכמים החלקיים יישאו תרומה ותועלת לשינוי המציאות בשטח, יש לחתום עליהם כהסכמי ביניים של תהליך רחב יותר שלו יש יעד ברור – פתרון שתי המדינות, וליישם תוך כדי שיתוף פעולה בין שני הצדדים.

אולם כדי שהמשא ומתן בדבר סטאטוס הקבע יהיה בר קיימה, הוא חייב להתקיים לצדו של תהליך נוסף: תזוזה הדרגתית לעבר פתרון שתי המדינות המשנה את המציאות בשטח. שני העמים איבדו זה מכבר אימון בדיוני השלום הישראליים-פלסטינים מכיוון שהם לא נכחו בשינויים לטובה בשטח. הפלסטינים לא ראו את הסתלקותו ההדרגתית של הכיבוש לצד שיפור במאפייני חירותם וברמת חייהם, והישראלים לא נכחו בתזוזה אמיתית של הצד הפלסטיני לעבר מדינה אחראית המסוגלת "לעמוד על רגליה", שלצדה תוכל ישראל לחיות בשלום ובביטחון. עם זאת, להשגת שינוי של ממש בשטח נדרש שינוי גם בגישתה של ישראל. ממשלת ישראל תמכה דרך קבע בגישה חד-צדדית של דינמיקה מלמטה כלפי מעלה: הפלסטינים הם אלה החייבים להשתנות קודם כול – על ידי הקמת מוסדות והוכחת יכולותיהם ואמינותם – ואז תוכל ישראל לנהוג בהם כבשותפים שאפשר לחתום עמם על הסכם בנושא מעמד הקבע. זו גישה פסיבית בעיקרה, שלפיה הצד הישראלי אמור לשמש משקיף מן הצד, הבוחן את ביצועי הפלסטינים ומעניק להם ציונים, ואולם הפלסטינים לא יצליחו בפרויקט זה מבלי שישראל תתרום את חלקה. סלאם פיאד מתאמץ לפעול בכיוון זה; התכנית הדו-שנתית שלו מבטאת שאיפה להשלים אלפיים פרויקטים בקירוב בשטחי A ו-B שנועדו לשפר את יעילותם של מוסדות הציבור, לחזק את תפקידו של המגזר הפרטי ולפתח תשתיות באזורים כפריים. בינתיים כבר הספיק פיאד להשלים כאלף פרויקטים, ואולם בשל המצב הנוכחי אי-אפשר להשלים רבים מן הפרויקטים שנותרו או אפילו לפעול במסגרתם, ללא שיתוף פעולה מצד ישראל, ועל כן אל לה לישראל להסתפק בתפקיד של צופה מן הצד בתהליך זה; עליה לנקוט בצעדים שיסייעו בידי הפלסטינים לממש תכנית אדירה זו של בניית המדינה, המביאה עמה תועלת לשני הצדדים כאחד.

המחסום החשוב ביותר בדרכה של בניית המדינה הפלסטינית הוא הסימון הנוכחי של סוגי השטחים השונים בגדה המערבית – A, B, C – המונעים את המשכיות השטח הפלסטיני, יוצרים מחסומים לחופש התנועה ומונעים מן הפלסטינים קרקע הנחוצה להם לפרויקטים של פיתוח. דוגמה טובה היא בניית העיר הפלסטינית החדשה רוואבי, הניצבת בפני קשיים מכיוון שכביש הגישה אליה חייב לחלוף על פני כמה קילומטרים המצויים בתוך שטח C. מה שישראל יכולה לעשות הוא להעביר בהדרגה את השליטה על שטחים בגדה המערבית לידי הרשות הפלסטינית. שטח הגדה המערבית הנתון לשליטת הרשות הפלסטינית יוכל להיות מורחב בהדרגה – על ידי שינוי מסטאטוס C לסטאטוס של שטחי B או A; הדבר יהיה בבחינת עידוד לרשות הפלסטינית להמשיך לבנות את מוסדותיה ולחזק את כלכלתה בתנאים נוחים יותר. בשלב מתקדם של תהליך זה יהיה אפשר לשקול גם את פירוקן של התנחלויות מבודדות מעטות כדי להעניק לרשות הפלסטינית

רציפות טובה יותר בשטח. רצוי גם שתהליך זה יכלול את תחילת פינויין של התנחלויות כדי לשלוח מסר אמין בדבר כוונתה של ישראל ליישם את פתרון שתי המדינות, למרות הקשיים הרבים בדרך בהגעה לפתרון של קבע. הקצב של תהליך מסוג זה יהיה תלוי בקצב בניית היכולות של הפלסטינים, במצב הביטחוני וביכולתם של שני הצדדים להצביע על התקדמות. סביר יהיה להניח כי ככל שילך התהליך ויתקדם, אם יהיו הצלחות, כן יגבר הכוח הפוליטי אשר יהיה מצוי בידיהם של שני הצדדים ואשר יאפשר את המעבר לשלבים הבאים.

המטריה האזורית

ואולם הדיונים על מעמד הקבע לא יהיו קלים ואף לא קצרים וסביר כי הם לא יעלו יפה בהיעדר תמיכה אזורית ובינלאומית בולטת, היוצרת "תומכות" המקלות על קבלת החלטות ויישומן הן לישראלים והן לפלסטינים. לכן המרכיב השלישי של התהליך המדיני הוא מטרייה אזורית המבוססת על ז'זמת השלום הערבית (API) שפורסמה בחודש מארס 2002 כביטוי לכוונת מדינות ערביות לקיים יחסי שלום עם מדינת ישראל. הז'זמה מציעה הסדר שלום כולל עם כל המדינות הערביות בתמורה לנסיגה מלאה של ישראל לגבולות 1967, לרבות רמת הגולן והשטח הלבנוני הכבוש, והסכמתה של ישראל להקמתה של מדינה פלסטינית עצמאית שבירתה תהיה מזרח ירושלים. ז'זמת השלום קוראת גם לאימוץ פתרון מוסכם לבעיית הפליטים הפלסטינים על בסיס החלטת האו"ם מספר 194. בתמורה יראו המדינות הערביות בסכסוך עם ישראל עניין שבא על סיומו ויעניקו לה ערבויות ביטחון.

ז'זמת השלום דלעיל משמעותית מכמה טעמים. ראשית, זו הפעם הראשונה שמדינות ערב הסכימו הסכמה קולקטיבית לעקרון סיומו של הסכסוך עם ישראל ולנרמול היחסים עמה. שנית, ז'זמת השלום הערבית מפרשת מחדש את החלטת האומות המאוחדות מספר 194 לטובת פתרון "צודק ומוסכם", תחת השארת הסוגיה להחלטתם החד-צדדית של הפליטים עצמם, כמו שמציע ניסוח ההחלטה. שלישית, אף שהז'זמה קוראת לנסיגה של ישראל על בסיס גבולות 1967, היא מותירה מקום להחלפות שטחים שיהיה בהם כדי לתת מענה לגושי יישובים שיוכלו להישאר במקומותיהם מכוח הסכם שיושג בין הצדדים.

אף שז'זמת השלום הערבית זכתה לתשומת לב מועטה בישראל בשל פרסומה בשיאה של האנתפאדה השנייה, העובדה כי מדינות ערב שבו ואישרו את תקפותה בכל שנה מאז, מעידה על העניין המתמשך שיש להן בז'זמה. ניסיונות נעשו לשווק את ז'זמת השלום לציבור הישראלי: ירדן הפיצה את הז'זמה בשפה העברית לחברי הכנסת בשנת 2007, וארגון פתח פרסם את תוכנה בעיתונות ישראלית בחודש נובמבר 2008. אם מדינות ערב עקביות בעניין שהן מגלות בהבאת הסכסוך עם

ישראל לסיומו, והן רואות בסכסוך הישראלי-פלסטיני את סוגיית הליבה שלו, נשאלת השאלה: באיזה אופן הן יכולות לתרום לתהליך המשא ומתן?

התנאי המוקדם החשוב ביותר למעורבות הערבים הוא הוכחת כוונת אמת והתקדמות של ממש במשא ומתן ישיר. נראה שהממשלות הערביות אינן מאמינות כי ראש הממשלה נתניהו מעוניין להגיע להסכם עם הפלסטינים וכי הוא נכון לוותר את הוויתורים הכרוכים בו, כגון הפסקת הבנייה בהתנחלויות. בדיוק כפי שסירבה ערב הסעודית לבקשתו של הנשיא אובמה מחודש יולי 2009 למחות ביניים לקראת הסדרת היחסים עם ישראל, סביר להניח כי מדינות ערב יסרבו גם הפעם לתמוך בשיחות שלום שהן אינן נותנות בהן אמון.

עם זאת, אם ייווכחו מדינות ערב בהתקדמות של ממש המושגת במסלול הישראלי-פלסטיני, הנשיא אובמה צריך יהיה לעודד אותן להיכנס לתהליך שיהיה דומה לתהליך מדריד. הפעם, במקום ללחוץ על מדינות ערב כדי שינקטו צעדים חד-צדדיים להסדרת יחסיהן עם מדינת ישראל, צריך נשיא ארצות הברית לעודד בעת הזו לחדש את עבודתן של קבוצות המשא ומתן הרב-צדדיות לפחות באחדים מן הקבוצות שהתכנסו במסגרת המשא ומתן הרב-צדדי; בקרת נשק וביטחון אזורי, פליטים, מים, כלכלה וסוגיות איכות הסביבה. ראוי כי תפקידן של קבוצות העבודה השונות יהיה השגת ההסכמה על דרכים שמדינות ערב יוכלו לקדם בהן הסכם בין ישראל ובין הפלסטינים וכן בין ישראל ובין סוריה, בתחומי עיסוק השונים. אפשר גם להוסיף קבוצות אחרות – בהנהגת מצרים, ירדן וערב הסעודית – שיוכלו להציע תמיכה לפרויקט בניית המדינה הפלסטינית באמצעות שיחותיהן עם ישראל, כגון סיוע לרשות הפלסטינית בחיזוק יכולותיה ובהכשרת כוחות הביטחון שלה. מדינות אחרות יוכלו להעניק כיסוי מדיני ותמיכה מעשית במשא ומתן על ירושלים ובנושא הפליטים. התמיכה של מדינות ערב תוכל להתבטא גם בצורת הענקת סיוע לשיקום של הפליטים החיים בגדה המערבית, ההשתתפות בכוח ביטחון בינלאומי ובסיוע בשיקום ובהענקת אזרחות מלאה לאותם הפליטים שיסכימו לוותר על מימוש זכות השיבה ולהישאר במדינות ערב. לבסוף, בזמן מתאים בתהליך יוכל הנשיא אובמה לעודד את המדינות הערביות לחדש את פעילות משרדי האינטרסים שלהן בישראל.

התהליך הרב-צדדי המוצע להלן אינו חייב לחקות במדויק את תהליך מדריד הרב-צדדי. אפשר יהיה לערוך שינויים בנושאים שיידונו על ידי הקבוצות, בהרכבן ובאופן פעולתן. אפשר יהיה לשקול כי יוקמו רק הקבוצות שיהיו להן קשרים הדוקים יותר והן רלוונטיות יותר למסלול הדו-צדדי. די ברור שיהיה צורך לקיים קבוצה שתעסוק בסוגיות הביטחון, קבוצה אחרת שתדון בנושא הפליטים, קבוצה נוספת שתעסוק בירושלים ועוד אחת שתדון בנושאי המים, ואולי גם קבוצה כלכלית. לא כל קבוצה תהיה חייבת לכלול את כל מדינות ערב. אחדות מהן,

קבוצת המים למשל, יוכלו לכלול את המדינות הרלוונטיות בלבד, אלה הגובלות בישראל ובשטחים הפלסטיניים והחולקות עמן מים, וקבוצות אחרות יכללו רק מדינות שיהיו נכונות להשתתף בהן וליישם את החלטותיהן. יומרתו של התהליך הרב-צדדי במדרד, שלפיה הוא היה יכול לטפל טיפול כולל בבעיות של המזרח התיכון כולו, עשתה אותו כלי לא יעיל בקידום המסלולים הדו-צדדיים. הוא רק הגביר את חשדן של מדינות ערב בכך כי היה מדובר בכלי לנרמול מוקדם מדי של היחסים עם ישראל ולשליטה של ישראל במזרח התיכון באמצעים אחרים.

המטריה הבינלאומית

המרכיב הרביעי של התהליך מתבטא במטריה הבינלאומית, שתעניק תמיכה לדרגים השונים של התהליך. ראשית, יהיה על הקהילה הבינלאומית, במסגרת הרביעית (הקוורטט), בהנהגתה של ארצות הברית, לנסח אסטרטגיה ארוכת טווח בנושא הכיוון ולוח הזמנים של השיחות הדו-צדדיות והרב-צדדיות וכן להגדיר ולתכנן את המשאבים ואת האמצעים שיעמדו לרשות הקהילה הבינלאומית כדי לעודד את הצדדים לדבוק במסלולי השיחות. ללא אסטרטגיה מעין זו עלולות השיחות הישירות להיקלע למבוי סתום, ואילו דגש מוגזם על נהלים עלול להפריע להשגת התקדמות של ממש. שנית, בכל הנוגע לאופן ההחלטה על התהליך הכולל ולקבוצות העבודה הרב-צדדיות שיתכנסו, נדרשים אישור מחודש על ידי פורום בינלאומי (הקווארטט?) של כתב הסמכויות ושל כללי הנוהל. שלישית, הקהילה הבינלאומית תמשיך גם לשחק תפקיד מרכזי בסיוע לפלסטינים בבניית יכולות מדינה: חיזוק מוסדותיהם, כלכלתם ומנגנוני הביטחון שלהם. מלבד זה, תוכל הקהילה הבינלאומית לתמוך ביישומו של כל הסכם רלוונטי שיושג בין הצדדים – למשל על ידי הצבת כוח בינלאומי בשטח כחלק מהסדר ביניים או הסדר קבע שיעסוק בנסיגתה של ישראל. לבסוף, כדי לעודד את הפלסטינים לשאוף להשגת התקדמות בתהליך זה, יהיה צורך לספק להם ערבויות בדבר תוצאותיו של מעמד הקבע – למשל כי כל החלפת שטחים תהיה בגדלים זהים. הקהילה הבינלאומית, ובפרט ארצות הברית, יוכלו להיות אלה אשר יציעו ערבויות מעין אלה.

סיכונים וסיכויים

ישנן כמובן סיבות להטיל ספק בסיכויי ההצלחה של תהליך מעין זה. לעומת תחילת עשור התשעים של המאה הקודמת, ארצות הברית חלשה היום הרבה יותר. לפני ועידת מדרד הראשונה הייתה ארצות הברית חזקה כפי שלא הייתה מאז מלחמת העולם השנייה: היא ניצחה במלחמה הקרה וליכדה קואליציה מרשימה של מדינות ערביות כדי להוציא את צבאו של סדאם חוסיין מכווית. לעומת הימים ההם, ארצות הברית שקועה כיום בבוץ העיראקי ובזה של אפגניסטן, והיא כורעת

תחת נטל החוב הלאומי ושיעור האבטלה הגבוה. שיעור התמיכה בנשיא אובמה בימים אלה בארצות הברית הוא 47.3 אחוזים – שפל חסר תקדים, והסבירות כי ישתפר מאוד בחודשים הקרובים נמוכה.¹ במזרח התיכון צנחו שיעורי התמיכה בנשיא אובמה במצרים, בעיראק, באלג'יריה, במאוריטניה, בלבנון ובשטחים הפלסטיניים מאז סתיו 2009,² בעיקר בעקבות האכזבה מכך שהוא לא סיפק עד כה כל סוג של פריצת דרך באזור. בעבור נשיא הסולד מסיכונים, מגמות אלה בהחלט אינן מעודדות.

עם זאת, אפשר להאמין כי אם יושגו במסלולים הדו-צדדיים של השיחות סימנים להתקדמות, יוכל אובמה למעשה ליזום מחדש תהליך של מדריד II. בהשוואה למצב היום לפני ועידת מדריד הראשונה לא התקיים כל תהליך שלום, וגם יזמת השלום הערבית לא הייתה קיימת. ארצות הברית נאלצה אז לגרור את הצדדים לשולחן המשא ומתן ולהכריחם להתחיל בתהליך. ישראל כשלעצמה הייתה בימים ההם מחסום משמעותי: האסטרטגיה הבסיסית של ראש הממשלה אז יצחק שמיר הייתה להרוויח זמן כדי להרחיב את ההתנחלויות מכיוון שהוא רצה כי הגדה המערבית וכן רצועת עזה יהיו חלק ממדינת ישראל. כעת המצב שונה: תהליך השלום הוא עובדה קיימת, וכמעט כל הממשלות במזרח התיכון – ובמקרה של ישראל גם רוב הישראלים – תומכות בהמשך המשא ומתן ורוצות בהצלחתו. בישראל קיימת תמיכה מוצהרת משמעותית בפתרון שתי המדינות. יתרה מכך, קיימות ראיות חזקות כי מדינות ערב מעוניינות לקדם את יזמת השלום הערבית וכי הן יראו בעין יפה מצב שהנשיא אובמה יפעיל לחץ על כל הצדדים הנוגעים בדבר כדי להתניע תהליך של משא ומתן אפקטיבי.

תהליך מעין זה, שיתבסס על יזמת השלום הערבית, טומן בחובו הבטחה למזרח התיכון יותר מאשר ברובד אחד בלבד. ראשית, הוא עשוי למתן את תנועת חמאס ושחקנים בעייתיים אחרים על ידי כך שהוא יסייע לנטרל את יכולתם להזיק לתהליך המשא ומתן.

בעת הזו יש לחמאס ברצועת עזה צורך בסיסי בתקופה של רגיעה מכיוון שזו תסייע בידו לבסס את שליטתו ברצועה וגם בשל רצונו להיות שחקן בזירה הפוליטית הפלסטינית. חמאס מתנגד לקיום שיחות ישירות עם ישראל. עם זאת, אילו זכו שיחות מעין אלה לתמיכה של העולם הערבי ואילו הן הובילו להגברת השליטה של הפלסטינים בגדה המערבית, ובסופו של דבר לכינונה של מדינה פלסטינית, היה חמאס מתקשה להפריע לתהליך זה. משמעות הדבר היא כי ישראל והרשות הפלסטינית יהיו חייבות בשלב זה להסכים כי שליטתו של חמאס על רצועת עזה כעת היא בגדר עובדה (וממילא אין הן יכולות לשנות דבר בנושא זה), ובתוך כך מטרת המדיניות שלהן היא למנוע מחמאס להזיק לתהליך המשא ומתן באמצעות בנייה על האינטרס שלו להוכיח כי הוא מתפקד כממשלה

ראויה המסוגלת לשמר את השקט ואת הביטחון, ולהוכיח לפלסטינים בשטחים שממשלתו מספקת שירותים ראויים תוך כדי תחרות עם הרשות הפלסטינית. גם אם יש מחירים פוליטיים למדיניות הזו.

גם ישראל תוכל להשתתף במאמץ זה בכך שתמשיך את התהליך שהחל לאחר תקרית המשט ובכך שתאפשר תנועה חופשית יותר של סחורות ואנשים לתוך רצועת עזה וממנה. אם יכלול התהליך גם את חידושן של השיחות בערוץ הישראלי-סורי, ינטרל הדבר, לכל הפחות חלקית, את תפקידה של סוריה כמי שמקלקלת את המשחק.

שנית, הפלסטינים אינם יכולים להציע לישראל הסדרי ביטחון אזוריים, ורק מסגרת כגון יזמת השלום הערבית תוכל להתמודד עם דאגות הביטחון ארוכות הטווח של ישראל. אולי הדבר החשוב ביותר הוא, כי תהליך "מדריד 2" יוכל לסייע לבדד את איראן ולהצר את צעדיה של תנועת חזבאללה. איראן ביטאה מסרים מעורבים בנוגע לתמיכתה בתכנית השלום הערבית, ובתוך כך היא דוחה אותה פומבית, אך לפחות מול סוריה אין היא נוקטת בצעדים ממשיים למניעת כניסתה למשא ומתן עם ישראל. אולם אם יעלה בידי הפלסטינים להגיע להסכם עם ישראל תחת העקרונות של יזמת השלום הערבית, תתקשה איראן לנהוג בניגוד לכלל העולם הערבי בכך שהיא תפעל נגד הסכם מעין זה. בהיעדר מסגרת מעין זו, שחקנים שאינם מדינות, כגון חזבאללה, יכולים לקדם ביתר קלות את האינטרסים שלהם באמצעות התנגדות לתהליך המדיני עם ישראל.

מצב כללי של רגיעה ביטחונית שורר יותר משנתיים בין מדינת ישראל ובין הפלסטינים, ואל לנו לקחת שקט זה כמובן מאלי. חידוש המשא ומתן הישיר בין ישראלים לפלסטינים הוא תהליך עדין ביותר. ניסיונות החבלה בתהליך השלום הננקטים על ידי חמאס, מעידים על שבירותו של התהליך. הדבר רק מדגיש את הצורך הדחוף בנקיטת גישה כוללת לנושא המשא ומתן, שתאפשר את יצירתם של מבנים תומכים הנחוצים לקיומו.

הערות

1. <http://www.gallup.com/poll/141461/Obama-Averages-Approval-Sixth-Quarter.aspx>
2. <http://www.gallup.com/poll/137759/Arab-Countries-Turn-Leadership-2010.aspx>